

מ פרקות כ"א ג טור
ב פס"ט כ"ח ט טור
בסימן קכב

הלכות תפלה סימן קד קה קו

ז אינו פוסק לא (כו) לקדיש ולא לקרשה, אלא (י) (כו) ישחק ויכוון למה שאומר שליח צבור (כח) *ויהא בעונה. (הנה עומד בתפלה וקראוהו לספר-תורה (כט) אינו (ד) פוסק (תי"ח סי' קפ"ה): **ח** (ל) אחר שסיים שמונה-עשרה ברכות קדם 'אלהי נצור' יכול לענות קרשה וקדיש ו'ברכו' (ועין לקמן סימן קכב):

קה דין המתפלל שתי תפלות, ובו סעיף אהד:

א המתפלל (א) שתי (ב) תפלות זו אחר זו צריך (ב) להמתין (ג) בין זו לזו (ד) כדי הלוך (ג) ארבע אמות, כדי שתהא דעתו מישבת להתפלל בלשון תהנה:

א פרקות ל

קו מי הם הפטורים מתפלה, ובו ב' סעיפים:

א כל הפטורים (א) מקריאת שמע פטורים מתפלה, וכל שחייב בקריאת שמע חייב בתפלה, חוץ מהמלונין את המת בשאין למטה (ב) צריך בקום, שאף-על-פי שהם חייבים בקריאת שמע פטורים (ג) מתפלה, וינשים ובעדים, שאף-על-פי שפטורים מקריאת שמע חייבים בתפלה, מפני (ד) שהיא מצות עשה שלא (ב) (ה) הזמן גרמא. וקטנים שהגיעו

א פרקות י"ו
ב פרקים פ"ד ו
מהלכות תפלה ג פ"ח
בבב"א כ

באר היטב

שערי תשובה

[ב] ה"ג. ע"ה. ועין בשאנת-אריה סימן יד שהארץ בנה ומסיק שראויה הנמבין סביבות. עין שם:

(ב) תפלות. דוקא תפלת י"ח: (ג) ארבע אמות. אפלו אינו רוצה לחזור למקומו אלא מתפלל במקום שעומד שם, עין סי' קכג סי"ב בהג"ה: (ב) ה"ג. כ"כ הנמבין דס"ל התפלה מ"ע דאורזתא היא דחייב ולעבדו בכל לכבבם וגו', אך מדאורזתא די בפעם א' ביום ויכול נסח שירצה, ולכן נהגו שרב נשים אין מתפללות בתמידות משום דאומרים מיד בבקר סמוך לנטילה אינה בקשה ומדאורזתא די בזה, ואפשר שגם התקמים לא חייבים יותר. והנמבין סובר התפלה מרובעין היא וכ"ד רב הפוסקים. ועין בפרי"ח ובספר מגלת אסתר ובספר לב ששם. ובסימן

משנה ברורה

באר הלכה

אבל לשון הרגב"ש הטובא בבתי-יוסף לא משמע כן: * ויהיה בעונה. עין במשנה ברורה. ועין בבתי-יוסף ובבב"א משה דעצם דין זה אם ספר לשחק ולשמע מליא בפלגמא, ויש-אומרים דכיון דשומע בעונה הוא בעונה משש ואסור משמע הפסק, ואף-על-פי-כן הכריע להקל משמע הפנהג. ויש לעין למנהגנו דסבירא לן דאף-על-גב דשומע בעונה אינו כדברו משש, אם אחר היה צריך לנקיבו בשעה שחברו היוצא בתפלתו אם יצא⁴⁴: ואף וילענן בעל-קרי אסור כשחברו מוציא בתפלתו (עין ברכות כ' ע"ב בתר ד"ה כראשונא בכו"ה), אפשר דבעל-קרי חמיר טפי. וילענן שאר ברכות עין לעיל בסימן עב במשנה ברורה סעיף-קטן ו. ועין בפרי"מגדים שכתב ג"מין שאלה אמתת דעין זה⁴⁵:

ואינו חוזר לראש וכו'.ל. ואם קראוהו לספר-תורה והוא עומד אחר תפלת שמונה-עשרה, אפלו לא התחיל צדין 'אלהי נצור', (כט) פוסק ועולה, אך יתור לומר "יהי לרצון" קדם⁴⁶: **ח** (ל) אחר שסיים וכו'. הינו שאמר גם "יהי לרצון" קדם 'אלהי נצור', (כט) דאם לא פן אסור להפסיק, כמו שכתוב בסימן קכב⁴⁶, ולזה רמז הרמ"א במה שכתב: ועין לקמן סימן קכב:

א (א) שתי תפלות. כגון (ב) שחרית ומוסף, או ששכח ולא התפלל וצריך להשלימה בזמן תפלה שלאחריה ומתפלל שמים. והנה לפי מה שביאר בסימן ק"ח במשנה ברורה, דבין ששכח ערבית ומתפלל שחרית שמים להשלמה, ובין ששכח שחרית ומתפלל ערבית שמים להשלמה, צריך לומר "אשרי" בין תפלה לתפלה, לא יציר דין זה רק בשכח תפלת המנחה שמתפלל ערבית שמים להשלמה, דשם לא יאמר "אשרי", כמו שכתב שם במשנה ברורה⁴⁷, דצריך על-כל-פנים להמתין כדי ארבע אמות: (ב) להמתין וכו'. ושעור זה (ג) צריך להיות אחר שעקר רגליו⁴⁸ ואמר "עשה שלום" וגו'⁴⁹: (ג) בין וכו'. כתב בספר שלחן-שלמה: וכן אם סיים שמונה-עשרה⁴⁹ אף שצדין לא עקר רגליו, ונזכר ששעה⁵⁰ וצריך לחזור ולהתפלל, ומתן בזה: (ד) כדי הלוך וכו'. (ג) אפלו אינו רוצה לחזור למקומו, אלא מתפלל שנית במקום שעומד שם כשפסע אחר תפלה הראשונה; אבל לחזור למקומו, אפלו אינו רוצה להתפלל שנית צריך להמתין, כמו שכתוב בסימן קכג:

א (א) מקריאת שמע. מפני (ב) שהם עוסקים בעונה⁵¹ או שטורדים טרדת מצוה, וכמבאר בסימן עב סעיף ג'⁵²: (ב) צריך בקום. רוצה לומר, שאינם מוכנים כלל לעזוב בנשיאת המטה, דאי לא הכי פטורים גם מקריאת שמע, ויבדלעיל בסימן עב סעיף א, עין שם: (ג) מתפלה. (ג) הואיל והיא מדברי סופרים; ועוד, (ג) שהיא בעמידה, ואין יכולין לשהות בליקה, אבל קריאת שמע עקר בנחתה ועמידתה אינה אלא בפסק ראשון, ובקל יוכל לעמוד ולכוון. ואם (ד) עבר זמן תפלה⁵³ על-ידי-הוא, אין צריך להשלים תפלה הסמוכה, כיון דבשעת חובתו היה פטור מן הדין, ויבדלעיל בסוף סימן גג, עין שם במשנה ברורה⁵⁴: (ד) שהיא מצות עשה וכו'. כל זה לדעת הרמב"ם שרק זמני התפלה הם מדברי סופרים, אבל עקר מצות תפלה היא מן התורה, ויבדלעיל ב"ל לכבבם", איוו עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה, אלא שאין לה נסח דיעו מן התורה ויכול להתפלל בכל נסח שירצה ובכל עת שירצה, ומשהתפלל פעם אחת ביום או בכל-היום⁵⁵ יצא ידי חובתו מן התורה. וכתב המגן-אברהם, שעל-פי סבא⁵⁶ נהגו רב הנשים שאין מתפללין שמונה-עשרה בתמידות שחר וערב, לפי שאמרות מיד בבקר סמוך לנטילה אינה בקשה⁵⁷, (ה) זמן התורה יוצאות בזה, ואפשר שאף חכמים לא חיבו יותר⁵⁸. אבל דעת הרמב"ן, שעקר מצות תפלה היא מדברי סופרים⁵⁹ שהם אנשי כנסת הגדולה, שתקנו י"ח ברכות על הסדר, להתפלל אותן שחרית ומנחה חובה וערבית ראשו; ואף-על-פי שהיא מצות עשה מדברי סופרים שהזמן גרמא, והנשים פטורות מכל מצות עשה שהזמן גרמא אפלו מדברי סופרים⁶⁰, כגון קדוש הלבנה⁶¹, אף-על-פי-כן חיבו אותן בתפלת שחרית⁶² ומנחה כמו אנשים, הואיל ותפלה היא בקשת רחמים, וכן עקר⁶³,

שער הציון

(ככ) עין באור הלכה: (כג) עין באור הלכה: (כד) כנסת הגדולה: (כה) בתי-יוסף: (כו) מגן-אברהם: (כז) אליה רבה ופרי"מגדים: (כח) אליה רבה ומגן-גבורים: (כט) מגן-גבורים: (ל) טור, ועין בב"ח סימן ק"ח ומגן-גבורים בסימן זה: (ל) ב"ח ופרי"מגדים: (ל) מגן-אברהם: (ל) טור: (ל) רש"י וט"ז: (ל) מגן-אברהם (ל) פרי"מגדים לדעת הרד"ש. ואף וילענ"ו צריך להשלים, כבר פסקו כל האחרונים לעיל בסוף סימן עג דלא כט"ו: (ה) הפרי"מגדים ומגן-גבורים מפקקים בזה, וגם מה שכתב ואפשר וכו' סותר לדברי עצמו בסימן ע סעיף-קטן א:

הלכות תפלה סימן קד קה קו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק טו]

לאמן יתא שמה נבא והוא הדין לברכה⁽³⁶⁾.

36 וכשמגיע השי"ץ לימודים, כתב השו"ע לקמן (סי' קט ס"א ובמשנ"ב שם ס"ק י) שצריך לברוע כדי שלא יראה ככופר במי שהציבור משתחוים לו [אך לא בתחילת ברכה או בסופה שבהם אין כוונתם].

ובשעת ברכת כהנים, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' כא סוף אות ב) וכן הורה הגר"ש אויערבך (אשי ישראל פ"ב הע' גה), שצריך לשתוק ולהקשיב. והוסיף הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"י ארחות הלכה הע' 18) שישתוק משעה שמתחילים לברך אשר קדשנו וכו'. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש היא פכ"ג ס"ז) והגר"צ פראנק (רבבות אפרים ח"ג סי' עג) שאין צריך להפסיק, וראה מה שכתבנו לקמן סי' קכח ס"ק עא.

ולשמוע קריאת התורה באמצע תפילת שמונה עשרה, כתב הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה תפלה עמ' שדמ) שמוותר, והוסיף (שם הע' 239) שאומרים שהחזוי"א בעצמו היה מפסיק באמצע שמונה עשרה לשמוע קריאת התורה. ובדינים והנהגות (פ"ה אות יח) הובא בשם החזוי"א, שהשומע בעודו מתפלל יצא ידי חובת קריאת התורה, אך אין לו לעשות כן לכתחילה, וכתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ב הע' נט) שבעודו מדבר אין לעשות כן אבל יש לו לשתוק ולשמוע, מאידך, הגר"ש וואנר כתב (קובץ מבית לוי ח"י"ב עמ' סב) שפשוט שאסור להפסיק אפילו בשתיקה באמצע שמונה עשרה [לשמוע קריאת התורה בשני וחמישי], ואפילו אם אחר כך לא יהיה לו מניין ולא יוכל לשמוע עוד קריאת התורה, שאינו דומה לקדושה כלל.

ואם שומע הבדלה באמצע תפילת שמונה עשרה, כתב בשו"ת הר צבי (א"ח ח"א סי' נט) שלכתחילה לא ישתוק באמצע התפילה כדי לשמוע הבדלה, והגר"ש אויערבך (שש"כ פ"ס הע' מו) כתב שיתכן שרק בין ברכה לברכה יוכל לשתוק ולהקשיב כדי לצאת ידי חובה, אבל לא באמצע הברכה, שכיון שחויב הבדלה חמור יותר מקדיש וקדושה, יתכן שנחשב כהפסק באמצע הברכה.

והשומע קידוש באמצע התפילה, כתב הדעת תורה (סי' רעג ס"ו) שיתכן שיצא ידי חובה, ומי"מ ישמע שנית קידוש מאקר.

[משנ"ב ס"ק טז]

ישתק⁽³⁷⁾. עד יתברך⁽³⁸⁾.

37 וגם אם התחיל רק י"ה שפתי תפתח" [במנחה או במוסף, שבשחרית הרי אסור להפסיק], משמע לעיל (סי' סו ס"ק לה) שאסור לו לענות.

וכששוחק ביברכו [כדלעיל ס"ק טו], כתב הערוך השלחן (סי"ג) שימתין עד אחרי שהציבור יענו 'ברוך ה' המבורך' וגו'.

וגם כדי לשמוע 'ברכו' של העולה לתורה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ב הע' מח) שצריך להפסיק בתפילתו, והוסיף, שלכופף את הראש ביברכו, כמדומה שאין צריך.

38 וכמו שכתב לעיל (סי' נו ס"ק טו) שיש לענות בקדיש 'אמן' יתא שמה רבא' עד 'יתברך', והביא (שם) שלדעת הגר"א יש לענות רק עד 'עלמאי', וסיים שכשעומד בתפילה במקום שאינו רשאי להפסיק, יזרח שלא יאמר אלא עד 'עלמאי', וכן כתב לעיל (סי' סו ס"ק יז) לענין לענות לקדיש כשהוא בקריאת שמע וברכותיה. ויתכן שסובר המשנ"ב שכאן כיון שהוא רק שותק ואינו עונה, ישתוק עד 'יתברך'. דין זה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ב הע' נא) אמור בכל הקדישים ששומע, בין קדיש תתקבל, חצי קדיש, קדיש יתום, או קדיש דרבנן.

ולענין קדושה, כתב השלחן שלמה (סי' ג) שכל מה שמותר לענות בקריאת שמע, צריך בשמונה עשרה לשתוק ולכוון למה שהשי"ץ אומר. וראה במשנ"ב לעיל (סי' סו שם), שבקריאת שמע עונה בקדושה רק 'קדוש קדוש' וגו' ו'ברוך כבוד' וגו', שהם עיקר הקדושה, ולפי זה רק באלו הפסוקים צריך לשתוק.

ואם רוצה להפסיק כדי לשמוע את כל הקדושה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל שם הע' ג) שמותר לו, ואינו נחשב להפסק, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' סו ס"ק יט).

[משנ"ב ס"ק כח]

לענין ש"צא ב"ה⁽³⁹⁾ י"ד חייב⁽⁴⁰⁾ קדיש וק"ש⁽⁴¹⁾, ומקל מקום לא תשיב הפסק⁽⁴²⁾.

39 והוסיף הגר"ש אויערבך (שיח הלכה סי' כה אות עו ו-קכג), שודאי יש לכוון בזה לקיים את מצות 'ונקדשתי', וגם נחשב בכך כעונה ארבע קדושות שיש לענות כשתפילין עליו [כמבואר ברמ"א לעיל סי' כה ס"ג], ואף שאינו מקיים דין זה כל כך בהידור.

40 אמנם גם אם כבר שמע קדיש וקדושה, או שעתיד לשמוע לאחר מכן, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ב הע' מט) שחייב להפסיק כדי לשמוע.

ואם ההפסק גורם לו הפרעה בכוננת התפילה, כתב הכף החיים (סי' לו) שלא יפסיק, והוסיף, שכמו כן אם עומד רחוק מהשי"ץ, כיון שאינו שומע היטב את דבריו אינו צריך להפסיק בתפילתו.

41 ואם לא שומע מהשי"ץ, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' ד) שלא מועיל לצאת ידי חובה מהציבור, אלא אם כן ביקש קודם לכן מאחד מהציבור להוציא ידי חובה, וראה מה שכתבנו לקמן סי' קכה ס"ק א.

42 ולענות דברים שבקדושה בברכת 'שמע קולנו', דעת הגאון ר' יצחק אלחנן מקובנא (הובא בשו"ת צ"ץ אליעזר ח"ח סי' י אות ג) שאסור לענות, והביא בשם הנצי"ב, שלא התירו לשאול אלא בקשת צרכיו, ובקשה תמידית שאינה מחמת מאורע שאירע אינה נחשבת כבקשת צרכיו, והגר"ש אלישיב (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב ברכות כא, ב) ביאר, שכל מה שמוסיף בקשה זו הוא רק בגלל שהציבור אמרו, ולא מחמת בקשת צרכיו, ולכן נחשב כמוסיף על הברכות.

[משנ"ב ס"ק טז]

אך יתברך לומר "יהי לרצון" קדם⁽⁴³⁾.

43 וכן אם כיבדוהו לפתוח את ארון הקודש, התבאר לעיל (סי' ט) שמותר לו, ויש לומר קודם לכן 'יהיו לרצון'.

[ביה"ל ויהיה כעונה]

אם אָמַד הַיָּד צָרִיף לְנִקְיֵי קְשָׁעָה שְׁחָרָו הוֹצִיא בְּתַפְלֹתָ אִם יִצְאָה⁽⁴⁴⁾ וכו', וצ"ע בפרי"ק ג"ה שכתב גם כן 'שאלה אחרת קצין זה'⁽⁴⁵⁾.

44 אמנם כשיש כנגדו ערוה מגולה, כתב לעיל (בהקדמה לסי' עד ס"ק א אות ה ובמשנ"ב סי' עה סוף ס"ק ט) שאינו יכול לצאת ידי חובה מדין 'שומע כעונה', כיון שאינו יכול באותו זמן לענות, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' עה ס"ק ט).

45 שד"ן (בא"א ס"ק ז) באחד שידיו מטונפות ושומע ברכה מחבירו ומתכוון לצאת בזה, האם יצא ידי חובה ויכול לאכול את הפרי, והעלה שיצא ידי חובה.

[משנ"ב ס"ק לו]

דאם לא פן אסור להפסיק, קמו שכתוב בסיקן קכב⁽⁴⁶⁾.

46 וכל זה לדעת השו"ע לקמן (שם ס"א), אך לדעת הרמ"א (שם) המשך בעמוד הבא

הלכות תפלה סימן קד קה קו

ביאורים ומוספים המשך

קריאת שמע, כתב לעיל (שם ס"ק יח, ובשעה צ' לקמן סי' תעה ס"ק לט) שיצאו ידי חובה, ולא כמו אונן שקרא קריאת שמע, שכתב לעיל (סי' עא ס"ק ג) שלא יצא ידי חובה, וכתב הששי"ב (פס"ד הע' עב) שצריך לומר שבאונן הרי יש טעם נוסף שפטור [מלבד עוסק במצוה] והוא משום כבודו של מלך, ולכן לא יצא ידי חובה.

[משנ"ב ס"ק ג]

ואם עבר זמן תפלה⁽³⁾ וכו', וכדלעיל בסוף סימן צג, עין שם במשנה ברורה⁽⁴⁾.

3) ואם עבר זמן קריאת שמע, כתב בביה"ל לעיל (סי' נח ס"ו ד"ה קוראה ובמשנ"ב סי' עא ס"ק ד) שאם הוא לפני חצות היום, כיון שהיה אנוס יקרא קריאת שמע בברכותיה. ולאחר חצות, כתב לעיל (סי' נח ס"ק כו וסי' ע ס"ק כ) שצריך לומר פסוק שמוחזרת בו יציאת מצרים, כיון שחיוב זכירתה הוא כל היום, ומימ כתב להלן (סי' ט) שטוב שיקרא את כל קריאת שמע, כדי לקבל עליו עול מלכות שמים. וראה מה שכתבנו לעיל סי' ע שם.

4) שכתב שם (ס"ק ח) שהעוסק בצרכי ציבור דינו כעוסק במצוה ופטור מתשלומין (ושם התבאר גרר הפטור בזה). אמנם, לקמן (סי' קח ס"ק ב) כתב שגם בזה נכון שישלים את התפילה שהחסיר [לחוש לדעת הט"ז שם ס"ק א], אך רק בתורת גרבה ויחדש בה דבר. ואם התחיל אחרי שהגיע זמן תפילה, כתב לעיל (סי' עא סוף ס"ק ד) שחייב בתשלומין.

[משנ"ב ס"ק ז]

ומשהתפלל פעם אחת ביום או בלילה⁽⁵⁾ וכו', וכתב המגן אברהם, שצ"ל פי סב"א ז"ל⁽⁶⁾ וכו', סמוך לנטילה אינה בקשה⁽⁷⁾ וכו', ואפשר שאף תכמים לא תיבדו יומת⁽⁸⁾.

5) וכשמתפלל פעם אחת בלילה, הוכיח הגר"י קמניצקי (אמת ליעקב ס"א) מהפמ"ג בדעת הרמב"ם שתפילה בלילה מועילה מן התורה ליום שלאחריו, מאידך, הגר"ש ברמן (אשר לשלמה, מועד תנינא סי' כ) הוכיח מהרמב"ם שחובת התפילה מתחילה רק מהבוקר, ולכן אם התפלל בלילה, הועילה תפילה זו ליום שלפניו.

6) ולפי סברא זו, כתב לקמן (סי' תקצג ס"ק ב ובביה"ל שם ס"א ד"ה זו) שאם יודע רק ברכה אחת מברכות שמונה עשרה, יאמר אותה ויוצא ידי חובת תפילה דאורייתא לדעת המג"א הג"ל, וכתב הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב ברכות סי' יז) שלפי זה גם אם יודע שתי ברכות יהיה מותר לו לומר רק אחת מהן, וכן אם כבר אמר תפילה קצרה ובקשה לעצמו, יהיה אסור לו לומר אפילו ברכה אחת, שהרי כבר יצא ידי חובת תפילה מהתורה לדעת הרמב"ם. והוסיף, שמשמעות דברי המשנ"ב שיכול לומר אפילו כמה ברכות בתורת בקשת רחמים, ונשאר בצ"ע. וראה עוד מה שכתבנו לקמן סי' קט ס"ק יג וסי' תקצג ס"ק ב.

7) ובקשה זו, כתב הרמב"ם (פי"א מהל' תפילה הלכה א-ב) שצריכה לכלול שבח בקשה והודאה, ולכן הוסיף הגר"ש אויערבך (אשי ישראל פ"ב הע' צד ופי"ז הע' יט) שאם אומרת "מוודה אני לפניך" וכו', שבו יש שבח והודאה, ומוסיפה על זה איזה בקשה, יוצאת בזה ידי חובת תפילה לדעה זו. וגם הגר"י קמניצקי (הליכות בת ישראל פ"ב הע' ד) הנהיג בביתו שנשים שאינן יכולות להתפלל [וכדלהלן], תאמרנה ברכות השחר עם יהיה רצון שלאחריהן, שבאמירתן יש שבח בקשה והודאה. והגר"ח קניבסקי כתב (אשי ישראל שם), שלכתחילה יש לומר כסדר, דהיינו שבח ולאחר מכן בקשה ולבסוף הודאה.

המשך בעמוד הבא

יכול להפסיק אפילו קודם שאמר יהיו לרצון, ולכן כתב במשנ"ב שם (ס"ק ב) שכשאין לו שהות יענה דברים שבקדושה אף קודם שאמר יהיו לרצון.

סימן קה

דין המתפלל שתי תפלות

[משנ"ב ס"ק א]

ד"שם לא יאמר "אשרי", כמו שמבאר שם במשנה ברורה⁽¹⁾.
1) שכתב שם (ס"ק יד) שיש מהאחרונים שכתבו שבמעריב אין לומר 'אשרי' אפילו כשמתפלל תשלומים למנחה, אלא שסיים בשם הדרך החיים שבכל אופן שינהג האדם יש לו על מי לסמוך.

[משנ"ב ס"ק ב]

ושעור זה צריך להיות אחר שצ"ק רגליו⁽²⁾ ואמר "עשה שלום" וגו'⁽³⁾.

2) וביאר הגר"י פ"שר (משנ"ב אבן ישראל), שכונת המשנ"ב שהזמן שעוקר רגליו ואומר 'עשה שלום' אינו מצטרף לשיעור זה, כיון שעודנו בתפילה, אבל כשיש מתפלל אחריו ומחמתו אינו יכול לפסוע, הזמן שממתין במקומו ואינו פוסע עולה לשיעור זה.

3) ולא כתב שיחכה לאחר שאומר יהיו רצון שיבנה וכו', וביאר המקור חיים שיתכן שזה עצמו הטעם שתיקנו לאומרו, שכן בומן שאומרו ממילא ממתין כשיעור הילוך ארבע אמות.

[משנ"ב ס"ק ג]

וכן אם סיים שמונה עשרה⁽⁴⁾ אף שצ"ק לא עקר רגליו, ונזכר שטענה⁽⁵⁾.

4) ומטעם זה כתב בביה"ל לקמן (סי' קכב ס"ב ד"ה והש"ץ) שצריך להמתין שיעור זמן זה קודם שמתחיל חזרת הש"ץ, שאילו מהטעם המבואר בשו"ע (שם ובמשנ"ב שם ס"ק ז) שהחזר למקומו מיד הרי זה מגונה, צריך להיות שיהיה מותר לש"ץ לחזור למקומו מיד.

5) ואם נזכר באמצע התפילה שטעה ועליו לחזור לראש התפילה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קלה) שאינו צריך להמתין כשיעור הילוך ארבע אמות.

סימן קו

מי הם הפטורים מתפלה

[משנ"ב ס"ק א]

שהם עוסקים במצוה⁽¹⁾ או שפגועים טרדת מצוה, וכמבאר בסימן ע קע"ף⁽²⁾.

1) וגם העוסק בצרכי ציבור, ואין מי שישתדל בזה אלא הוא, הוא, כתב לעיל (סי' ע ס"ק טז) שנחשב לעוסק במצוה ופטור מקריאת שמע, ואפילו שמתעסק רק בהצלת ממונם.

2) ובטעם הדבר שפטורים גם מתפילה, ביאר הבי"י (כאן), שכיון שפטורים מקריאת שמע שהיא מדאורייתא, כל שכן שפטורים מתפילה שהיא מדרבנן. והמגן גיבורים (באלף המגן ס"ק א) הוסיף, שאפילו לדעת הסוברים שחיוב תפילה הוא מדאורייתא [דהיינו דעת הרמב"ם המובאת להלן בס"ק ד], מי"מ החיוב הוא רק פעם אחת ביום ואין לו זמן קבוע, ואם כן גם לדעה זו כל שכן שפטורים מתפילה. ואף שהם פטורים, אם בכל זאת הפסיקו כדי להתפלל או לקרוא

תְּפִלָּה סִיּוֹן קֵד קָה קו

ביאורים ומוספים המשך

כיון שההלל בחנוכה אינו על הגס כהדלקת הנרות, אלא כהלל שבכל חג שנשים פטורות מלאומרו.

11 ועל מה שנחשבת ברכת הלבנה כימצות עשה שהזמן גרמא, הקשה החכמת שלמה (סי' תכו ס"א) שהסיבה שאין מברכים על הלבנה אחרי אמצע החודש היא משום שהלבנה נחסרת והולכת, ואין מברכים על הלבנה רק בשעת חידושה, ואם כן לא הזמן גורם את המצוה אלא מציאותה של הלבנה (ולכן אינה דומה למצוות כמו לולב וסוכה שאפשר לעשותן בכל זמן אלא שהתורה קבעה שמצוותן רק בזמן מסוים). וביאר בספרו שו"ת האלף לך שלמה (ארו"ח סי' קצג) שאמנם סיום הברכה שבו מברכים 'מחדש חודשים' הוא על הלבנה, ומחמתו לא נחשבת כימצוה שהזמן גרמא, אכן מחמת תחילת הברכה 'אשר במאמר' וכו' נחשבת היא כימצוה עשה שהזמן גרמא, כיון שברכה זו שייכת בכל הזמנים שהרי היא עוסקת במעשה בראשית, ובכל זאת תיקנו לאומרה רק עד אמצע החודש.

ובשו"ת אגרות משה (ח"מ ח"ב סי' מז אות ב) כתב, שכיון שמברכים אותה רק בזמן חידוש הלבנה, שהוא בזמן קבוע בתחילת החודש, אף שזה מחמת המציאות המתחדשת בתחילת החודש, מ"מ נחשבת כימצוה עשה שהזמן גרמא.

ואף שכל מצוות עשה שהזמן גרמא נוהגת הנשים לקיימן ומברכות עליהן, כתב לקמן (סי' תכו ס"ק א) שמצוה זו אינן צריכות לקיים, כיון שהן גרמו לפגימת הלבנה.

12 וכיון שחייבות בתפילת שחרית, כתב לעיל (סי' ע ס"ק ב) שחייבות לומר פסוקי דומרה עם 'ברוך שאמר' וישתבח.

וברכות התורה, כתב השו"ע לעיל (סי' מז ס"ד) שנשים מברכות, ובביה"ל שם (ד"ה נשים) כתב כמה טעמים לזה, ואף הוסיף שיש הסוברים שיכולות להוציא את האנשים ידי חובתם.

וברכות השחר, כתב לעיל (סי' ע שם) שתלוי דינן במה שכתב לעיל (סי' נב ס"ק י ובביה"ל שם ס"א ד"ה כל, ובסי' עא ס"ק ד) האם ברכות השחר יש להן זמן, או שזמנן כל היום, ואם כן אינן נחשבות כימצוה שהזמן גרמא, אלא שהוסיף שמסתימת לשון הטור והשו"ע לעיל (סי' מז ס"ד) והלבוש (שם ס"ה) משמע שנשים מברכות ברכות השחר כאנשים. וסיים שאף אם אינן חייבות, מ"מ פשוט שיכולות לברך אם רוצות בכך. ולענין חובתן באמירת קרבנות, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' ע ס"ק א).

13 אמנם בספר המצוות הקצר (מצוות עשה אות ז) סתם החפץ חיים כשיטת הרמב"ם שחובת תפילה היא מהתורה.

8 ולכן אשה הטורדה ומטופלת בגידול ילדיה, דעת החפץ חיים (שיחות החפץ חיים ח"א אות כו) והחזו"א (מחזה אליהו סי' יט ס"ק יד, ובמשנ"ב ביצחק יקרא עמ' קנב) והגרש"ז אויערבך (הליכות בת ישראל פ"ב הע' י, ממכתב לענין בנות סמינר האוכלות לפני התפילה) שתאמר איזה תפילה קצרה, וכדלעיל. ובמקום אחר מובא בשם החזו"א (ספר גנוי שערי ציון, מכתבי הגר"צ במכונתו, תשובה טז) שאף אשה חייבת בתפילה, ומ"מ אם יש לה ילדים אולי יש לה פטור של חולים ומשמשיהם, אבל נשים צדקניות מוצאות להן תמיד זמן לתפילה, עכ"ל. וכן כתב הגרא"מ שך (מכתבים ומאמרים ח"ג עמ' עד) שגם אשה הטורדה בגידול ילדיה, תאמר 'ברוך שאמר' 'אשרי' 'ישתבח' וקריאת שמע וברכותיה [ואף שחייבת רק בברכת אמת ויצוב, וכדלהלן במשנ"ב] ושמונה עשרה, שכל זה לוקח כחמש עשרה דקות, וכן תתפלל שמונה עשרה של מנחה שלזה צריך כחמש דקות. וכעין זה כתב גם הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' יד) שתאמר ברכות התורה וברכות השחר, פרשת התמיד, 'ברוך שאמר' 'אשרי' וישתבח, פרשת שמע [ראה להלן שהכוונה לכל קריאת שמע] אמת ויצוב עד גאל ישראל, 75 שמונה עשרה ותפילת מנחה, ובתפילת ערבית אינה חייבת. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' ע ס"ק ב).

[משנ"ב שם]

שעקר מצינת תפילה היא מדברי סופרים⁹ וכו', אפלו מדברי סופרים¹⁰, כגון קדוש הקבנה¹¹ וכו', תיבא אותן בתפלת שחרית¹² וכו', [כן עקרי¹³].

9 וביאר בספר חידושי ר' חיים הלוי (פ"ד מהל' תפלה ה"א), שאף לדעת הרמב"ן שמן התורה אין חיוב להתפלל, מ"מ כשמתפלל מקיים מצוות עשה מהתורה.

10 ומטעם זה כתב בביה"ל לקמן (סי' תכב ס"ב ד"ה הלל) שפטורות מאמירת הלל, חוץ מההלל של ליל הסדר שהתבאר במשנ"ב לקמן (סי' תעט ס"ק ט) שחייבות לאומרו.

והלל בימי חנוכה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' רה), בהערות על סדר השו"ע לסי' תרפג) שגם הנשים חייבות לאומרו, וכמו שחייבות בהלל בליל הסדר כיון שהוא על הגס, וגם הן היו באותו הגס, וכן כתב השדי חמד (אסיפת דינים חנוכה אות ט ס"ק ב). מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה מהדו"ת סי' נח אות ד) והגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ג סי' קה) שפטורות,

הַלְכוּת הַתְּפִלָּה סִימָן קו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

על-פני יש להזהיר לנשים שישתפלו⁽¹⁴⁾ שמונה עשרה⁽¹⁵⁾ וכו', ושיאמרו על-כל-פנים "שמעו"⁽¹⁶⁾ וישאל⁽¹⁷⁾.

(14) והוסיף הגרי"ח קניבסקי (נקיות וכבוד בתפילה תשובה ריט-רכ), שודאי שחייבות להתפלל בזמן תפילה, וגם בתפילת מוסף חלילה להקל.

(15) ואם לא התפללה, מבוואר לקמן (סי' רסג ס"ק מג) שמשלימה בתפילה הבאה. אך לענין תפילת ערבית, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פי"ג דבר הלכה אות בא) שאפילו אם נהגת להתפלל תפילת ערבית, מי"מ אינה חייבת להשלים, אבל מותר לה להחמיר ולהשלים, ואינה נחשבת עבורה כתפילת נדבה.

(16) וקריאת שמע שעל המיטה, כתב בשע"צ לקמן (סי' רלט ס"ק טז) שמה שכתב המג"א שם (ס"ק ב) שנשים לא נהגו לאומרה, השיג על כך הא"ר שצריכות לומר, וביאר הא"ר (שם ס"ק ד) שקריאת שמע זו היא משום שמירה, ואף נשים צריכות שמירה, וסיים בשע"צ שכבר נהגו הנשים לאומרה.

(17) וכן ברוך שם כבוד מלכותו וכו', כתבו הלבוש (סי' ע ס"א) והפמ"ג (שם אי"א ס"ק א) שהנשים תאמרה, ובמשנ"ב לעיל (סי' סא ס"ק לא) כתב שברוך שם כבוד מלכותו וכו' בכלל קבלת עול מלכות שמים. וכן לעיל (סי' סג ס"ק יא-יב) כתב שברוך שם וכו' הוא בכלל הפסוק הראשון, וראה גם מה שכתבנו לעיל סי' ס ס"ק יא וסי' סג ס"ק יב.

ואף על פי שאינן חייבות לקרוא את כל קריאת שמע, כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות בת ישראל פי"ב הע' ז) שיקראו את כולה, וכן כתב הגר"א"מ שך (מכתבים ומאמרים ח"ג עמ' עד). והגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' יד) כתב שתאמר פרשת שמע, ובספר ישא יוסף (ח"א סי' כד) כתב בשמו שהכוונה לכל שלש הפרשיות.

[משנ"ב שם]

ויאמרו גם-כן בקפת "אמת ויציב"⁽¹⁸⁾ כדי לסמך אלה לתפלה, כמו שכתב המגן אברהם בסימן⁽¹⁹⁾ וכו', ותפלת מוספין, בצ"ל"ח כתב הפטורחות⁽²⁰⁾.

(18) אך משאר ברכות קריאת שמע, כתב לעיל (סי' ע ס"ק ב) שפטורות, משום שזמנן קבוע, ומי"מ אם רוצות יכולות לברך. וראה שם שהתבאר שאף לדעת השו"ע לקמן (סי' תקפט סי') שכתב שנשים אינן מברכות על 'מצות עשה שהזמן גרמא', מי"מ ברכות קריאת שמע יכולות לברך.

(19) במג"א שם (ס"ק א) ובמשנ"ב שם (ס"ק ב) התבאר שחייבות בזכירת יציאת מצרים, ולכן צריכות לומר ברכת 'אמת ויציב', וכיון שלאחר מכן חייבות בתפילת שמונה עשרה, צריכות גם לסמוך גאולה לתפילה.

ולאחר זמן ברכות קריאת שמע, כתב לעיל (סי' נח ס"ק כז וסי' טז ס"ק ג וסי' ע ס"ק כ) שיש להזן לומר פרשת 'ויאמר' או שאר פסוקים שמוזכרת בהם יציאת מצרים. וביאר בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' יב) שבתוך זמן ברכות קריאת שמע לכתחילה לא יסמכו על אמירת פסוקים אלו, ואף שודאי יוצאות בזה ידי חובה, מי"מ כיון שהן בכלל חיוב הזכרת יציאת מצרים, ממילא הן בכלל החיוב לומר ברכת 'אמת ויציב' עד 'גאל ישראל'.

וכן לענין הזכרת יציאת מצרים בלילה, כתב לעיל (סי' ע ס"ק ב) שגם הנשים חייבות בזה, ולכן עליהן לומר את הברכות שלאחר קריאת שמע. והוסיף בשע"צ שם (ס"ק ג) שתאמרה גם ברכת השכיבו, ואף שאין בה הזכרת יציאת מצרים, ביאר הגרש"ז אויערבך (הליכות ביתה פי"ה הע' ז) שיתכן שכיון שברכה זו אינה

פותחת בברוך, ותיקונה חכמים כעין המשך לברכת הגאולה, מוטב שתאריך אשה בברכת הגאולה מאשר שתפסיק באמצע הברכה. ומי"מ לגבי מי שאינה נוהגת להתפלל ערבית, הבאנו לעיל (סי' ע ס"ק ב) שלא נהגו הנשים לומר ברכה זו בפני עצמה.

(20) ובטעם הדבר כתב הצ"ח (ברכות כו, א ד"ה ושל), שהיא 'מצות עשה שהזמן גרמא', ואינה בקשת רחמים כשאר התפילות, והוסיף, שאם רוצות יכולות להתפלל אותה. וגם בשבת, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' יב אות ב) שיכולות להתפלל תפילת מוסף, ואינה כתפילת נדבה שלא מתפללים בשבת, שהואיל ורוצות לקיים את המצות וקיבלו עליהן, הרי תפילתן כאנשים.

[משנ"ב ס"ק ה]

להתפלו⁽²¹⁾ שמונה עשרה⁽²²⁾ ערב⁽²³⁾.

(21) וקטנים שרוצים לעשות מנין לעצמם ולומר קדיש וקדושה וכדו', כתב בשו"ת אגרות משה (אריח ח"ב סי' צח) שאסור להם.

(22) והוסיף הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל פכ"ב הע' מב) שיש לחנכם גם בכל דיני התפילה וזמניה. וקריאת שמע, כתב בשו"ע לעיל (סי' ע ס"ב ובמשנ"ב שם ס"ק ו וט) שמושהגיע לחינוך [גיל שש או שבע] ראוי לחנכו לקרוא קריאת שמע בזמנה עם ברכותיה, ומגיל שתיים עשרה, כתב שם (ס"ק ח) שחייב לחנכו לקרוא בזמנה. וראה מה שכתבנו לעיל סי' ע ס"ק ט.

ולחנכם להתפלל בנוסח הקצר המובא בשו"ע לקמן (סי' קי ס"א), ראה מה שכתבנו לעיל סי' ע שם.

(23) ותפילת מנחה, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' ריב) שכלולה בזה.

[משנ"ב ס"ק ו]

כל-ישפך שפספסיק⁽²⁴⁾ לתפלה⁽²⁵⁾.

(24) והקשה החפ"ץ חיים (שמירת הלשון שער התורה פי"ג בהגדה), שאם באמת התורה גדולה מתפילה, וכי מפני שאנו עושים בדבר אחד שלא כהוגן נעשה גם בדבר נוסף שלא כהוגן, ותירך שהואיל ואין תורתנו תמידית ואינה חביבה אצלנו כל כך [והראיה שאנו מבטלים אותה לאומנותנו], אין כח קדושתה גדול כל כך שתבטל על ידה מצות תפילה.

(25) ובהגדרת מי ש'תורתו אומנותו' בזמננו, כתב לעיל (סי' צ ס"ק נו) שהוא מי שאינו מתבטל מלימודו כי אם לדברים הכרחיים לצורכי גופו ולימודו, וכתב בשו"ת אגרות משה (אריח ח"א סי' לא) בביאור דברי הרמ"א לעיל (סי' צ ס"ח), שאף שאין לנו תלמוד חכם בדרכה של רשב"י וחבריו שיהיה פטור מתפילה, מי"מ נהג דין של 'תורתו אומנותו' לענין זה שלא יצטרך לעזוב את בית המדרש כדי ללכת להתפלל בזמנו. אולם אם במקום שנמצא יש מנין, כתב בשו"ת אגרות משה (שם ח"ב סי' כז) שחייב להתפלל בו, אף על פי שבשביל סדר לימודו עדיף לו להתפלל ביחידות. אלא שהוסיף הרמ"א שם, שאף שהותר לו שלא ללכת לבית הכנסת, מי"מ לא ירגיל עצמו לעשות כן, כדי שלא ילמדו ממנו עמי הארץ ולא יבואו לבית הכנסת.

[משנ"ב ס"ק ז]

ולקפסיק ללמודו ל'עשית כל המצוות'⁽²⁶⁾.

(26) ולהפסיק מלימודו לצורך הנחת תפילין, כתב השו"ע לעיל (סי' לח סי') שהקורא בתורה פטור מתפילין חוץ מבשעת קריאת שמע ותפילה, וביאר במשנ"ב שם (ס"ק לד) שאף שחייב בכל המצוות, מי"מ כיון שעיקר תועלת הנחת התפילין היא לתורה, אם כן כשעוסק בתורה אין צריך לבטל מתלמוד תורה בשביל הנחתם, חוץ מבזמן קריאת שמע ותפילה כדי לקבל עליו עול מלכות

קלד באור הגולה

ד שבת י"א

הלכות תפילה סימן קו

להנוף תיבאים (ג) (ה) לחנכים: ב *מי שתורתו אמונתו (ו) גגון רשבי" וחקרי, מפסיק (ז) (ז) לקריאת שמע ולא לתפלה, אבל אנו מפסיקים בין לקריאת שמע בין לתפלה: הגה *ואם לומד לאחרים (ד) (ח) אינו פוסק, כמו שנתבאר לעיל סימן פט. ומכל מקום פוסק וקורא (ט) פוסק ראשון של קריאת שמע (בית-יוסף סימן ע). ואם אין השעה עוברת ויש לו שהות עדין להתפלל ולקרא קריאת שמע, (י) אינו (ס) פוסק כלל (ב"י בשם הר"ן):

באר היטב

דלקא נצה להחמיר על עצמו, וק"ל: (ז) אינו פוסק. מ"מ לומר הלכה שיש בה יציאת מצרים כדי להזכירה בזמנה, ואחר למודו יגמר כל ק"ש, ש"ס ברכות דף יג: (ח) פוסק כלל. ואפלו אם לומד יחידי, לביש וע"ת. אף-ע"ל גב דבסימן פט פוסק דאסור ללמוד משהגיע זמן תפלה, מ"מ אם התחיל אינו פוסק, מ"א. ובעט"ז כתב, באם שלא יתבטל מלמודו בקשיסק צריך להפסיק:

באור הלכה

* מי שתורתו אמונתו וכו', אבל אנו מפסיקים. עין באליה רבה סימן ע שהאר"ז השיג על הטובש כמה דפסק דאם יש לו שהות לקרות אחר אסור למודו אינו צריך להפסיק אף כשהוא לומד ביחיד, והביא האלהי רבה כמה ראיות לזה מדברי הרמב"ם ור"ן ומהר"ם, ודברי הרמ"א שכתבתי פ"ש בסימן קו דארי דנאק בשלמד עם אחרים. אכן לפי מה שכתב הפרד"ש בסימן ע סוף אות ג, עין שם היטב, נדחו כל ראיותיו מן ה"ד והנה"ה, והפרי חדש כתב שם, דהעקר דביש שהות אין צריך לפסק מתורה אף לקריאת שמע. ומדברי הרמ"א בסוף סימן זה, לפי מה שבאר הטורש"ק אליעזר א"ל דבריו, משמע ג"כ דהפסיק אף בקריאת שמע להרמ"א, ואפלו אם לומד ביחיד ואף דסתחלת דברי הגר"א מה שכתב ונדאי לא גזע מסעודה משמע לכאורה הפך זה, מפל מקום יש לישב דזה פנתה כמה שהוסיף להביא ראיה מירושלמי להוכיח דעוד יותר צריך מסעודה, ועל-כרחו לא פליגי רבנן על רבי שמעון אלא היכא דעל-ידי למודו יתבטל לגמרי הקריאת שמע, דאי תימא ורבנן מחמירין אף ביש שהות, ולקא רק על זה פליגי רבי שמעון ולא היה מקשה ירושלמי מירי ע"ש"ג. שם מה שכתב עוד האלהי רבה להפסיק שלא להחמיר אפלו אם התחיל בזמן ההפיר, השלחן-ערוך בסימן רלה סעיף ה ובסימן תרנב, והפגן-אברתם בסוף סימן ע' ועוד כמה אחרונים החזיקו בחלוק זה לענין שאר דברים. על-כן נראה לעניות דעתי, דלא כמביי אם התחיל ללמוד קדם שהגיע זמן קריאת שמע, בודאי אין צריך להפסיק אם יודע שלא יעבר הזמן על-ידי זה; ואפלו אם התחיל ללמוד בביתו ביחידות אחר שהגיע זמן קריאת שמע, מפל מקום באם כשלא ילמד עתה יתבטל מלמודו ולא ילמד כלל, אפשי דיש להקל ולסמוך על דעת הטובש והפרי חדש הג"ל, ואפשי שיומר טוב כזה שפסיק ויקרא קריאת שמע ויחזור למודו, כדי לצאת כזה דעת הסחמירין, אף שהוא בלי תפילין, וצריך עיין. ונדע דבבית-הסודש אין צריך להחמיר כלל כזה, ואפלו בכתחלה מתר להתחיל וללמוד אף ביחידות קדם התפלה, שלא יעבר על-ידי זה זמן קריאת שמע, דבבית הסודש של רבים לא שרף ולקא מטריד כגהרה, ודלכלי בסימן פט סעיף ו כמשנה בנה"ה: * ואם לומד לאחרים וכו'. עין בספר סאטר-מרדכי שנתקשה מאד בנה"ה זו, דלפי מה שכתבו האחרונים הכונה הוא דאינו פוסק אפלו אם יעבר הזמן על-ידי זה, ומטה שהביא הרמ"א שכתב: כמו שנתבאר לעיל סימן פט, המענין שם היטב דבדברי הרבנו יונה שהובא בבית-יוסף, שמשנו מקור הדיון שם בשלחן-ערוך בסימן ה, וכן בהלבוש שם, יראה בהפגו. ואולי דכאן מירי שהתחיל ללמוד לאחרים קדם שהגיע הזמן קריאת שמע, על-כן מקלעין שלא להפסיק אפלו אם יעבר הזמן, ועין ברכות י"ג ע"ב ברש"י ד"ה אל תזקא וכו' שהנה שונה הלחמיריו מקדם זמן קריאת שמע וכו', משמע מרש"י דלאחר שהגיע זמן קריאת שמע אסור לו להתחיל ללמוד אפלו עם אחרים אם הוא משער שייעבר הזמן, אלא ח"כ לקרואה מתקדם:

משנה ברורה

(ו) פי כן דעת רב הפוסקים, וכן הרריע בספר שאגת-אריה, על-כן יש להזהיר לנשים שיתפללו⁽¹⁾ שמונה-עשרה⁽¹⁵⁾. ונכון גם-כן שיקבלו עליהן על מלכות שמים, דהינו שיאמרו על-כל-פנים "שמעו⁽¹⁶⁾ ישראל⁽¹⁷⁾", כדאיאתא בסימן ע, ויאמרו גם-כן ברכת "אמת ויציב⁽¹⁸⁾ כדי לסמן גאולה לתפלה, כמו שכתב הפגן-אברתם בסימן ע"ג. וכל זה לענין שחרית ומנחה, (ו) אבל תפלת ערבית שהוא רשות, אף-ע"ל פי שעכשו כבר קבלוהו עליהם כל ישראל לחובה, מפל מקום הנשים לא קבלו עליהם ורבן אין מתפללין ערבית. ותפלת מוספין, בע"ל"ח כתב דפטרות⁽²⁰⁾, אבל בספר מגן-אבורים פסק דתפלות, עין שם: (ה) לחנכים. להתפלל⁽²¹⁾ שמונה-עשרה⁽²²⁾ ערב⁽²³⁾ ובקר. ומפל מקום (ס) רשאי לתן להם לאכל קדם תפלת שחרית ואסור לענותם, כמו שכתוב בסימן רסט ושמן לענין להאכילם קדם קדוש: ב (ו) גגון רשבי"י. דהם (ט) לא היו עוסקים כלל במלאכתם (י) ואין מבטלין מלמודם אפלו רגע, אבל אנו שפסיקין מדברי-תורה למלאכתנו, כל-שכן שפסיק⁽²⁴⁾ לתפלה⁽²⁵⁾: (ז) לקריאת שמע. מפני (ח) שהיא דאורייתא, מה שאין כן לתפלה דהיא ורבנן. ואף אם נסבר דהיא דבר-תורה, (יג) מפל מקום מן התורה אין לה זמן קבוע ודי בפעם אחת ביום וכנ"ל. וכשקורא קריאת שמע (יד) יקראנה עם ברכותיה, ואחר-כך יחזור ללמודו ולא יתפלל. (יז) ואף שצריך לבטל ולהפסיק למודו לעשות כל המצוות⁽²⁶⁾ אפלו של דברי סופרים, דהלומד ראינו מקדם נוח לו שלא נברא, מפל מקום תפלה הואיל ואינה אלא בקשת רחמים קלא משאר מצות לגבי אנשים כאלו שאינם מבטלים מלמודם אפלו רגע: (ח) אינו פוסק. ואפלו (טו) אם על-ידי זה יעבר הזמן, ונדקא (טז) באפן שאם לא ילמוד עכשו יתבטלו ולא יוכלו להתקבץ ללמוד אחר-כך, הא לאו הכי פוסק אם יעבר זמן קריאת שמע ותפלה. ומהח"י-אדם משמע דבכל גוני פוסק אם יעבר זמן התפלה. והמבטל תפלה משום למוד, אפלו לומד עם אחרים כל היום, כאלו לא למד (רוקח). ובאליה רבה גם-כן כתב בשם פסקי תוספות להחמיר בזה. ועין בבאור הלכה שבארנו, דלכלי עלמא לכתחלה אסור לו להתחיל ללמוד אפלו עם אחרים אחר שכתב הגיע זמן קריאת שמע, אם הוא משער שעל-ידי למודו יעבר הזמן, אלא ח"כ לקרות קריאת שמע מקדם: (ט) פוסק ראשון. כדי לקבל מלכות שמים בזמן קריאת שמע, (י) ויחזור אחר הלכה שיש בה יציאת מצרים כדי להזכירה יציאת מצרים בזמן קריאת שמע⁽²⁷⁾. ואחר למודו (יג) טוב שיגמר כל קריאת שמע אף שעבר זמנה⁽²⁸⁾: (י) אינו פוסק כלל. רוצה לומר (יג) אפלו לפסוק ראשון, (כ) ואפלו לומד ביחיד. וכתבו (כא) האחרונים דאפלו התחיל ללמוד באסור, דהינו לאתר שכתב הגיע זמן קריאת שמע ותפלה, שאסור לו להתחיל ללמוד עד שיתפלל תפלה, ואם הוא לומד בביתו ואינו רגיל לילך לבית-הכנסת להתפלל, כמו שכתב בסימן פט, מפל מקום אם כבר התחיל אין צריך להפסיק, ורשאי ללמד כל זמן שיש שהות עדין. ובאליה רבה פסק, דלענין קריאת שמע שהוא דאורייתא, אף שישאר לו זמן אחר לקרואה, מפל מקום צריך להפסיק תכף ולקרואה כלה אם הוא לומד ביחיד, עין שם בסימן ע ובסימן זה. וכל זה אם הוא לומד בביתו, אבל אם הוא לומד בבית-ההודש, או אפלו בביתו אף שהתחיל ללמוד בפתח דהינו קדם שהגיע זמן קריאת שמע, בודאי יש לסמוך על דעת הרמ"א שלא להפסיק אפלו אחר-כך כל עוד שיש שהות. ועין בבאור הלכה:

שער הציין

(1) מגן-אברתם: (1) מגן-אברתם בסימן רעט ופרי-מגדים והג"ו: (2) מגן-אברתם: (3) גמרא: (4) לבוש: (5) מגן-אברתם: (6) לבוש: (7) פרי-מגדים: (8) מגן-אברתם: (9) לבוש ופרי-מגדים וש"א: (10) לבוש ופרי-מגדים וש"א: (11) בית-יוסף בסימן ע: (12) מגן-אברתם: (13) אחרונים ופרי-מגדים: (14) מגן-אברתם: (15) פשוט: (16) לבוש: (17) מגן-אברתם ורד"ך התיים וש"א: